

Esguard català envers Sardenya

*Pere Català i Roca**

Fotògraf i escriptor

S'ha dit que Sardenya ha estat per a Catalunya un amor i un dolor. Cert és que el coneixement de la història catalana denota com les relacions amb l'illa sarda han motivat aquest agredolç. Al·ludim, posem per cas, a quan el pontífex Bonifaci XIII infeudà, l'any 1297, el “regnum Sardiniae et Corsicae” al rei Jaume II de Catalunya-Aragó, i aquest no s'afanyà, per explicables raons d'habilitat diplomàtica, a prendre'n possessió, i hagué de conquerir Sardenya militarment, i sostroure-la de la influència de genovesos i pisans. Aliat principal de Jaume II fou, a Sardenya, Hugó II de Bas-Serra, descendent d'il·lustre família catalana i “júdike” –és a dir, rei– d'Arborea, l'últim dels quatre estats sobirans en els quals era dividida la “Nació Sarda” del segle X; cal dir que Arborea tenia les pròpies fronteres, i eren considerats estrangers els sards de les altres parts de l'illa.

El rei Pere el Cerimoniós fou el primer monarca català que acudí personalment a Sardenya; així demostrà la importància que a la capital catalana s'atribuïa a la possessió de l'illa sarda. Els interessos comercials –i ací cal destacar la sal de Sardenya, junt amb el corall i les mines de plom i d'argent– en foren un factor predominant.

Els Arborea (com preferien de cognomenar-se els Bas-Serra) eren tan addictes a la sobirania catalana que el “júdike” Hugó II envià a Barcelona els fills Marià i Joan per tal que hi fossin educats i freqüentessin la cort reial; altrament i en conseqüència, havia adquirit, entre altres llocs, la vila de Molins de Rei i els castells de Gelida i Mataró.

Hom ha pogut comentar que, de joves, els futurs reis Pere el Cerimoniós i Marià IV d'Arborea tingueren uns mateixos preceptors.

Paradoxalment, Marià, decantat a l'autonomia del propi territori, hagué de combatre als súbdits de la Corona d'Aragó i àdhuc va arribar a empresonar el seu germà Joan perquè aquest, ajudat pel Cerimoniós, havia creat a l'illa un potent feu i representava una amenaça per al judicat. Arran del setge de l'Alguer,

*. Vegeu nota biogràfica.

el 1354, començaren les negociacions de pau entre ambdues parts. “Tot i que la primera redacció de la pau va ser molt avantatjosa per al júdikes –llegim–, les seves condicions van permetre a Pere el Cerimoniós de prendre possessió de l’Alguer. Amb una provisió experimentada a Maó en temps dels sarraïns, el 1286, i a Càller, el 1326, el rei va decidir fer fora de la ciutat totes les famílies que hi residien per tal de repoblar-la amb catalans. Des d’aleshores –indica Caterina Cuboni, en un text recent– els habitants de l’Alguer cultiven amb orgull aquest origen i mantenen vius els lligams amb l’antiga pàtria”.

A la façana marítima de l’Alguer hi destaquen les muralles i el campanar gòtic de l’església de Santa Maria (fotografia J. Bertran, 2004).

Sardenya: un amor i un dolor, històricament, per a Catalunya! Elionor, filla gran i successora de Marià IV d’Arborea, casà amb Brancaleone Dòria, també lluità en contra de la Corona d’Aragó i avui és recordada com una heroïna sarda, amb un monument a Oristany.

Un altre monument, en aquesta cas un mausoleu barroc que hi ha a la catedral de Càller –la capital de Sardenya, al sud de l’illa–, conté les despulles de Martí el Jove, que s’intitulava a Sardenya governador general del regne. Sabut és que premorí al pare, el rei Martí l’Humà, i que amb la mort d’aquest, el 1410, s’extingí la dinastia catalana autòctona. Per això comentava modernament Ferran Soldevila que els catalans hauríem de plorar davant el sumptuós mausoleu de Càller.

Al bell mig d'Oristany, trobem una plaça i un monument dedicats a Elinor d'Arborea (fotografia J. Bertran, 2006).

La catedral de Santa Maria de Càller s'aixeca sobre les muralles que, encara avui, encerclen el barri del Castell (fotografia J. Bertran, 2006).

No tractem pas d'escatir ací si Martí el Jove finà de malaltia o si, com vol la llegenda, morí per excés d'amor provocat per "la bella de Sanluri", dona de nom que no ens és conegut.

En tot cas, fa de bon afegir que la malària o "febre pestilencial" avui està plenament eradicada a Sardenya.

L'avui de Sardenya ja no constitueix per a Catalunya un dolor. És, sí, contràriament, un amor. Un amor que pel poder d'una mateixa llengua s'inicia a l'Alguer, té un altre àpex a Càller (on el parlament congregat en 1698-1699 encara procedí en llengua catalana i on, per cert, l'aeroport és dit Èlmas, rememorant "el mas" o masia que hi hagué al terreny) i que arreu, com a Sàsser, mostra expressions, també arquitectòniques i religioses, d'una història comuna encara que tal volta antitètica. Retenim, posem per cas, que el 1420 Sàsser fou afavorida per Alfons el Magnànim amb el títol de ciutat règia.

Resten, com a pòsit, els fets gremials, els "goigs" o cobles, els topònims i els antropònims, els substrats culturals...

Agraïm que el professor Paolo Cau, director de l'Arxiu Històric de Sàsser, ens hagi parlat, amb competència, de *Reflexions institucionals, socials i culturals* entre Sàsser i Catalunya.

I celebrem la seva vinguda amb motiu de la inauguració del *I Agromercat Productes d'aquestes Terres* en aquesta acollidora ciutat de Mollet del Vallès.

9 de juny 2006

ESCOLA DE ALGUERÉS
"PASQUAL SCANU"

CURSOS DE LLENGUA

2004-2005

**QUI NO ESTIMA LA SUA LLENGUA
NO VOL BÉ AL SOU PAÍS**

INSCRIPCIONS: del 8 al 22 de Novembre
a l'ESCOLA, carrer Mallorca n. 45
cada tarda de les 18.00 a les 19.30
(Tel. 079.97.96.67 - 079.97.320.50)

LES LLIÇONS COMENÇARAN LO 22 DE NOVEMBRE

INSTITUT D'ESTUDIS I INVESTIGACIONS DE LLENGÜES I LINGÜÍSTICA
C/ Mallorca, 45
07015 ALGUERES (BA) - TEL. 971 96 67 67

Malgrat que el català es manté viu a l'Alguer, el gran desenvolupament turístic dels anys 60 del segle XX, l'allau de mitjans de comunicació en italià i el despoblament de la ciutat vella són els principals factors que han propiciat el retrocés del català a favor de l'italià (fotografia J. Bertran, 2004).

NOTA BIOGRÀFICA

PERE CATALÀ I ROCA (Valls, 1923) és fotògraf i escriptor. Està en possessió del premi Ciutat de Barcelona, que li fou atorgat l'any 1954. És un gran impulsor del moviment dels castellers (*El món Casteller*, 3 vol. Rafael Dalmau editor, 1981). És també soci honorari de la Societat Catalana de Geografia. Té una important obra sobre diversos temes i personatges de la Història de Catalunya (Ferran el Catòlic, Jaume I, el virrei comte de Santa Coloma, càtars i catarisme, entre altres). Les seves recerques sobre castells catalans estan recollides en diverses obres (*Els Castells Catalans*, 1990-1992, 6 vol.; *Comentaris a Castells Catalans*, 1991; *Llegendes de Castells Catalans*, 1983, tots tres publicats per R. Dalmau editor, i una important documentació fotogràfica sobre el tema). Com a membre del Centre d'Estudis Colomins ha portat a terme una important feina de recerca històrica, que està editada en *Colom i el Món Català*, 1993, obra col·lectiva que dirigí i coordinà, i *Un corsari anomenat Colom*, 1991.

L'any 1985 li fou concedida la Creu de Sant Jordi, màxim guardó que concedeix la Generalitat de Catalunya a qui s'ha destacat pels serveis prestats a Catalunya en la tasca de defensa de la seva identitat i de restauració de la seva personalitat.

Quan a l'article que publiquem en aquestes pàgines, és fruit d'una altra de les seves grans dedicacions: el retrobament amb l'Alguer. Ell mateix confessa a la redacció de *Notes*: “Quan al temps que vinc algueritzant, enguany, precisament, l'agost, es compleixen els 50 anys –mig segle!– que vaig acudir a l'Alguer per primera vegada. En resultà el llibre *Invitació a l'Alguer actual* (Palma de Mallorca, 1957; Editorial Raixa). He contret, per fortuna, tants d'amics a l'anomenada “Barceloneta de Sardenya” que m'és un goig que hom em proposés, amb més de cinc-cents signatures algareses, i se'm concedís la Ciutadania Honorària de l'Alguer (12-VI-2000). Al llibre *Veus seculars. Cant a l'Alguer retrobat* (Barcelona, Rafael Dalmau editor, 2000) s'hi copsa l'encís que batega per a nosaltres, els catalans, l'Alguer”.

Com ell mateix comenta, l'article “Esguard català envers Sardenya”, s'escribí com a cloenda del l'acte d'inauguració del *I Agromercat Productes d'aquestes Terres*, que tingué lloc al Centre Cultural La Marineta, el 9 de juny de 2006, i en el qual el professor Paolo Cau, director de l'Arxiu Històric Municipal de Sàsser (Sardenya), parlà, amb competència, sobre *Reflexions institucionals, socials i culturals entre Sàsser i Catalunya*.